

Antoni Nowak

Euroregion „TATRY” – Nowy Targ

Transgraniczny Związek Euroregion „Tatry”

Transgraniczny Związek Euroregion „Tatry” powstał 26 sierpnia 1994 r. z inicjatywy lokalnych władz samorządowych. Tworzą go ze strony polskiej Związek Euroregion „Tatry” z siedzibą w Nowym Targu, a ze strony słowackiej Związek Region „Tatry” z siedzibą w Kieżmarku. Celem funkcjonowania Euroregionu jest działalność transgraniczna ukierunkowana na równomierny i zrównoważony rozwój obszarów przygranicznych Polski i Słowacji. Współpraca dotyczy między innymi: ochrony przyrody i środowiska naturalnego, rozwoju gospodarki, kultury, nauki i turystyki oraz tworzenia warunków dla ruchu granicznego.

Euroregion „Tatry” położony jest wokół Tatr, na pograniczu polsko-słowackim. Zajmuje obszar wyróżniający się bogactwem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym. Granice Euroregionu poprowadzone są na podstawie granic administracyjnych. Polska część Euroregionu leży w południowo-zachodniej części województwa małopolskiego i obejmuje miasta oraz gminy należące do powiatów: gorlickiego, nowosądeckiego, nowotarskiego oraz tatrzańskiego. Po stronie słowackiej w skład Euroregionu wchodzi 90 miejscowości z okręgów: Dolny Kubin, Kieżmark, Lewocza, Liptowski Mikulasz, Namiestowo, Poprad, Ružomberok, Spiska Nowa Wieś, Stara Lubownia i Twardoszyn.

Euroregion zajmuje obszar typowo górski. Oprócz Tatr w jego granicach znajdują się: Podtatrze z Magurą Orawską, Pieniny, Pogórze Spisko-Gubałowskie, Góry Choczańskie, częściowo: Gorce, Beskid Żywiecki i Sądecki oraz Mała i Wielka Fatra, Góry Straceńskie (Słowacki Raj) i Lewockie, ponadto Kotliny: Orawsko-Nowotarska, Liptowska, Hornadzka i Popradzka. Przez Euroregion przebiega główny wododział europejski rozgraniczający zlewiska Morza Bałtyckiego (dorzecze Wisły) i Morza Czarnego (dorzecze Dunaju). Główne rzeki to Dunajec, Raba, Poprad, Hornad, Wag i Orawa. Na rzekach Orawa, Wag i Dunajec powstały wielkie zbiorniki wodne: po stronie słowackiej Jezioro Orawskie i Liptowskie, a po stronie polskiej Jezioro Czorszyńskie. Bogactwo unikatowej fauny, flory i krajobrazu jest chronione w parkach narodowych. Na terenie Euroregionu jest ich aż pięć: Tatrzański, Pieniński, Babiogórski, Gorczański i Słowacki Raj. Istnieją tu liczne rezerwaty przyrody i krajobrazu

Pogranicze polsko-słowackie położone wokół Tatr ma ciekawą, bogatą i wielowiekową tradycję będącą świadectwem wzajemnego przenikania się kultur polskiej i słowackiej, jak również węgierskiej i niemieckiej. Idea Euroregionu „Tatry” naturalnie wynika właśnie z owego wspólnego dziedzictwa kulturowego, tradycji i historii, gdzie nawet podobieństwo języków i stylu życia jest dodatkowym

gwarantem dobrego, sąsiedzkiego współdziałania. Dotychczasowe działania Euroregionu pokazują, że wysokie Tatry nie muszą dzielić, a paradoksalnie mogą łączyć mieszkańców z południowej i północnej strony.

Na początku swojego istnienia Euroregion stał wobec niełatwego zadania zbliżenia mieszkańców i instytucji po obu stronach granicy. Doświadczenie życia w ustroju socjalistycznym nie sprzyjało rozwojowi dobrosąsiedzkich kontaktów, granice faktycznie dzieliły. Przez te lata wokół granicy polsko-słowackiej narastały wzajemne uprzedzenia i animozje. Dopiero demokratyzacja życia, związana z historycznymi przemianami społeczno-politycznymi w obu państwach, stworzyła warunki do nowej jakości wzajemnego współistnienia społeczności Spiszu, Podhala, Orawy i Liptowa po obu stronach Tatr. Niemalą rolę w tym procesie odgrywa Euroregion. W czasie swej dziesięcioletniej działalności jest on inicjatorem, pomysłodawcą, uczestnikiem i koordynatorem licznych działań, które przybliżały mieszkańców regionu do integracji z Wspólnotą Europejską, czyniąc to w oparciu o wspólną tożsamość regionalną.

Kluczowe znaczenie dla funkcjonowania Euroregionu miało uruchomienie Programu Współpracy Przygranicznej Phare Polska-Słowacja, w ramach którego zrealizowano bądź realizuje się szereg projektów infrastrukturalnych. Do tych najważniejszych należy na pewno most na przejściu granicznym Leluchów-Čirč zwany Wyszehradzkim, modernizacja dróg Moszczenica-Konieczna oraz Zakopane-Chochołów-granica państwa, budowa oczyszczalni ścieków w dolinie Polcho-ranki czy projekt Czysta rzeka Poprad.

Szczególną uwagę należy zwrócić na małe projekty euroregionalne z dziedziny kultury, sportu, turystyki, ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego i rozwoju demokracji lokalnej. Są to przedsięwzięcia typu ludzie dla ludzi, a w transgranicznej współpracy polsko-słowackiej najważniejsze zawsze były, są i będą bezpośrednie kontakty pomiędzy ludźmi. W realizacji tych małych projektów uczestniczyło tysiące mieszkańców pogranicza polsko-słowackiego, często z małych miejscowości oddalonych od centrów kulturalnych. Udział brała młodzież, dorośli, niepełnosprawni, artyści, sportowcy, przedstawiciele samorządów lokalnych. Odbyły się dziesiątki wydarzeń, imprez, wystaw, spotkań, warsztatów, konferencji. Ukazały się liczne publikacje, przewodniki, mapy, informatory. Wytoczono dziesiątki kilometrów tras turystycznych, zarówno pieszych, jak i rowerowych. Nakręcono 4 filmy, opracowano kilka studiów planistycznych. Wielkim zainteresowaniem cieszyły się zawody sportowe w hokeju, kolarstwie górskim, tenisie stołowym, kajakarstwie i narciarstwie. Różnorodne i bogate były kontakty szkół i instytucji kultury. Odbył się nawet polsko-słowacki konkurs potraw regionalnych Góralskie jadło. Powstały systemy informacyjne, w tym największy internetowy System Informacyjny Euroregionu „Tatry” INFOTATRY, w którym prezentują się polskie i słowackie miasta oraz gminy – członkowie Euroregionu. Odbyło się Polsko-Słowackie Forum Miast Euroregionu oraz Polsko-Słowackie Forum Gospodarcze pt. Znaczenie produktów regionalnych w związku z wejściem Polski i Słowacji do Unii Europejskiej. Jednak największym i najbardziej

spektakularnym efektem wykorzystania środków z Funduszu Małych Projektów było powstanie Ośrodka Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu. Ośrodek ten stał się centrum kultury, informacji i promocji euroregionu. 19 listopada 2004 roku w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu wizytę złożył Prezydent Republiki Słowackiej Ivan Gašparovič. W przyszłości znajdzie tu swoją siedzibę także Polsko-Słowacka Izba Gospodarcza. Słowacki Związek Region „Tatry” w ramach projektu komplementarnego będzie realizował w 2005 roku Dom Spotkań Słowacko-Polskich w Kieżmarku. Łączna kwota dofinansowania małych projektów realizowanych po polskiej stronie Euroregionu „Tatry”, których beneficjentami były i są niedochodowe instytucje oraz samorządy lokalne wynosi około 764 000 EUR.

Dotychczasowe doświadczenie oraz rezultaty Euroregionu „Tatry” w polsko-słowackiej współpracy transgranicznej są gwarantem dalszej absorpcji środków z Funduszy Unii Europejskiej. W latach 2004–2006 będziemy realizować projekty ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Interreg III A. 15 listopada Komisja Europejska zatwierdziła wspólny dokument programowy dla Programu Interreg III A Polska-Słowacja. W ramach tego programu Euroregion po stronie polskiej zarządzał będzie tak zwanymi mikroprojektami. Zadania tego nie powierzono niestety euroregionom słowackim. Pomimo tego będziemy przygotowywać wspólne produkty markowe, takie jak np. Historyczno-kulturowo-przyrodniczy szlak dookoła Tatr, Festiwal Kultury Pogranicza pt. Od Mistrza Pawła z Lewoczy do Jana Kantego Pawлуśkiewicza. Czeką nas też wielkie zadanie opracowania strategii zrównoważonego rozwoju Euroregionu „Tatry”, w tym systemu komunikacji wokół Tatr, monitoringu zanieczyszczenia powietrza i wody oraz zagospodarowania przestrzennego. Sądzę, iż znajdzie również poparcie władz Polski i Słowacji projekt utworzenia w Ośrodku Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu biblioteki słowackiej, a w Domu Spotkań Słowacko-Polskich w Kieżmarku polskiej biblioteki.

Wejście Polski i Słowacji do Unii Europejskiej stawia przed Euroregionem „Tatry” nowe wyzwania. W Europejskiej Karcie Regionów Granicznych i Transgranicznych jak i w Deklaracji Końcowej pt. Nowe drogi ku nowej Europie przyjętej podczas Rocznej Konferencji Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych w Szczecinie w październiku 2004 roku przewiduje się większą rolę euroregionów jako ważnego elementu kooperacji terytorialnej. Już dziś euroregiony są najlepszym przykładem zinstytucjonalizowanej współpracy transgranicznej. Doświadczenia europejskie pokazują, że wspólnie stworzone transgraniczne programy i projekty mogą być realizowane, wdrażane w sposób najbardziej efektywny, jeżeli regionalni i lokalni partnerzy odgrywają zasadniczą rolę. Musimy już dziś zabrać głos w sprawie nowych regulacji prawnych dotyczących współpracy transgranicznej na lata 2007–2013, a w szczególności projektu dokumentu ustanawiającego Europejskie ugrupowanie ds. współpracy transgranicznej, który regulował będzie w przyszłości status prawny euroregionów. Bilateralna współpraca transgraniczna euroregionów na poziomie lokalnym i regionalnym, będzie

bowiem długofalową koniecznością, która poprzez partnerstwo umożliwi wyrównanie różnic pomiędzy społecznościami pogranicza.

Oprac.: Biuro Związku Euroregion „Tatry”